

ВІДГУК

**офіційного опонента професора, доктора психологічних наук,
заступника директора Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН
України з науково-організаційної роботи та міжнародних наукових
зв'язків, дійсного члена НАПН України
Карамушки Людмили Миколаївни
на дисертацію Чайки Ростислава Михайловича
«Оптимізація психологічного процесу кар'єрного вибору ІТ спеціалістів»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі психології за спеціальністю 053 Психологія**

Дисертаційна робота Чайка Ростислава Михайловича присвячена надзвичайно актуальній темі психологічного процесу кар'єрного вибору ІТ-спеціалістів в умовах сучасних викликів та змін на ринку праці. Питання кар'єрного вибору стає все більш важливим у зв'язку з динамічними змінами у технологіях та глобальним ринком праці, що особливо відчутно для ІТ-сектора, який є однією з найшвидше зростаючих галузей в Україні.

Метою дисертації було теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження шляхів оптимізації психологічного процесу кар'єрного вибору серед ІТ-спеціалістів, а також розробка та впровадження навчальних програм для покращення складників кар'єрного вибору ІТ-спеціалістів.

Науковий аналіз, здійснений аспірантом, підкреслив, що процес кар'єрного вибору серед ІТ-спеціалістів є складним і недостатньо вивченим аспектом сучасної професійної орієнтації. Автором було проведено детальний теоретико-методологічний огляд існуючих концепцій, спрямованих на вивчення цього процесу. Робота охоплює переважно аналіз міжнародних досліджень, в яких розглядаються основні аспекти професійного

самовизначення в ІТ-сфері, включаючи психологічні аспекти кар'єрного вибору та їх вплив на кар'єрні результати.

Актуальність теми підтверджується сучасними тенденціями на ринку праці, включаючи динаміку технологічних інновацій, глобалізацію, зміну професійних траєкторій та зростаючу потребу в адаптації до нових умов. Особливо актуальним є вибір теми дослідження в контексті українського ІТ-сектора, який, незважаючи на складні умови війни, демонструє значне зростання та потребує глибокого розуміння психологічних аспектів кар'єрного вибору спеціалістів.

Робота має високу наукову новизну, адже вперше визначено складники процесу прийняття кар'єрних рішень, створено модель взаємозв'язку чинників прийняття кар'єрних рішень та їх результатів. Виявлено змістові специфіки зв'язків між профілями прийняття кар'єрних рішень, складнощами прийняття кар'єрних рішень та самоефективністю прийняття кар'єрних рішень. Значну увагу приділено аналізу демографічних чинників та особистісних рис, що впливають на кар'єрний вибір, що також є новим у контексті українського ІТ-сектора.

Теоретична значущість роботи полягає в поглибленні уявлень про роль демографічних чинників на кар'єрний успіх серед ІТ-спеціалістів та уточненні впливу особистісних рис на процес кар'єрного вибору. Робота пропонує нові підходи до розуміння кар'єрного вибору, що базуються на концептуальних ідеях системного, діяльнісного, соціально-когнітивного та когнітивного підходів.

Результати можуть бути використані для покращення кар'єрного консультування ІТ спеціалістів, розробки консультативних та тренінгових програм, а також при викладанні відповідних навчальних дисциплін. Важливо зазначити ефективність розробленої коригувальної онлайн програми, що доведена експериментально.

Методологія дослідження є ретельно продуманою та обґрунтованою. Використано широкий спектр теоретичних та емпіричних методів, що забезпечує надійність та достовірність отриманих результатів. Високий рівень опрацювання емпіричних даних, використання сучасних програмних засобів для статистичного аналізу робить дослідження науково обґрунтованим та методологічно коректним.

Загалом можна зазначити, що дисертаційна робота Чайка Ростислава Михайловича є високоякісним науковим дослідженням, яке робить вагомий внесок у розвиток психології кар'єрного вибору та має значну практичну цінність для ІТ-сектора України. Робота відзначається високим рівнем теоретичної та методологічної обґрунтованості, науковою новизною та практичною спрямованістю. Усі завдання дослідження виконані на високому науковому рівні, гіпотези підтверджені емпіричними даними, а висновки логічно випливають з проведеного дослідження.

Оцінюючи дисертацію Чайка Р.М. загалом позитивно, відзначаючи її високий кваліфікаційний рівень, виокремимо низку дискусійних питань, які потребують пояснень і уточнень, зокрема:

1. Позитивно оцінюючи детальний аналіз автором зарубіжних підходів з психології професійної кар'єри, вважаємо що в роботі недостатньо представлено розробки українських вчених з цієї проблеми (зокрема, Канівець Т., Тиченко М. та ін.), що знайшло відображення, зокрема, в таких виявах: а) при визначенні теоретико-методологічних основ дослідження у вступі вказано підходи лише зарубіжних авторів і практично відсутні розробки українських авторів, які стосуються сутності професійної кар'єри, її типів, психологічної готовності фахівців до здійснення професійної кар'єри (наприклад, роботи Канівець Т., Тиченко М. та ін.); б) при аналізі літературних джерел, які використано для написання розділу 1, 309 використаних джерел складають роботи зарубіжних дослідників і лише 11 джерел - українських авторів та ін.

2. Спостерігається деякий нерівномірний розподіл матеріалу дисертації в основних її розділах, зокрема, недостатня представленість матеріалів 3 розділу, який відображено всього на 34 сторінках, в той час, як власне структура та зміст програми оптимізації психологічного процесу кар'єрного вибору ІТ спеціалістів винесено в додаток К. При цьому в списку літератури, яка наводиться в кінці розділі 3, знову відсутні українські джерела, які використано у процесі розробки цієї програми, хоча при опису складових програми використовуються підходи українських організаційних психологів, які стосуються використання технологічного підходу для розробки основних складових тренінгів для навчання персоналу організацій та ін.

3. Позитивно оцінюючи детальний аналіз впливу особистісних та демографічних чинників на кар'єрний вибір ІТ спеціалістів, слід зазначити, що у роботі не приділено уваги впливу освітньо-професійних чинників на кар'єрний вибір ІТ спеціалістів (освіта, напрямок роботи, формат роботи тощо). До того, спостерігається деяке змішання демографічних чинників з чинниками освітньо-професійними (наприклад, в табл. 2.12 в розділі 2, до демографічних чинників віднесено вік, досвід роботи, досвід ІТ).

4. Проведений в підрозділі 1.1 історичний огляд досліджень з психології кар'єри, зокрема, в умовах античності (с.34-37), який, без сумніву, є значущим для визначення основних етапів дослідження цієї проблеми, не завжди супроводжується посилання на відповідні літературні джерела, що є обов'язковим при написанні наукових текстів

5. Автор не завжди дотримується оформлення наукового тексту та літератури за стилем АРА, який обрано, як основний при оформленні дисертаційного тексту. Так, зокрема, у вступі (с.22-23) при аналізі розробок зарубіжних авторів з проблеми кар'єрних рішень, в тексті їх прізвища подаються кирилицею, в той час, як в списку використаних джерел ці

прізвище подано латиницею, що утруднює пошук та ідентифікацію читачем необхідних літературних джерел.

Однак, висловлені зауваження і побажання не є принциповими, вони не зменшують загальну наукову новизну та практичну значущість результатів дослідження, більше того, вказують на деякі перспективні напрямки дослідження.

Вважаємо, що дисертаційне дослідження Чайки Ростислава Михайловича «Оптимізація психологічного процесу кар'єрного вибору ІТ спеціалістів» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року і може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 053 Психологія.

Офіційний опонент:

дійсний член НАПН України
професор, доктор психологічних наук,
заступник директора Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України
з науково-організаційної роботи
та міжнародних наукових зв'язків

Л.М. Карамушка

